

แนวทางการพัฒนาการคิดเชิงบวกสำหรับสามเณรวัดเขาบุญมีดาราาราม ตามหลักจริต 6

GUIDELINES FOR FOSTERING POSITIVE THINKING IN NOVICES AT WAT KHAO BOONMEE DAARARAAM ACCORDING TO THE SIX CARITAS

พระมหาเจษฎ์มฤคณัฐ ปญญารโ

Phramaha Jessechakis Panyatharo

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: Sonyman2522@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวทางการพัฒนาการคิดเชิงบวกสำหรับสามเณรวัดเขาบุญมีดาราารามตามหลักจริต 6 เป็นการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ หลักการคิดเชิงบวก กระบวนการในการคิดและผลที่เกิดจากการคิดของบุคคลอันเกิดจากการมีรูปแบบการรับรู้ และการรู้คิดไปในทิศทางที่ดีเชื่อในความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ บนพื้นฐานความเป็นจริง หลักการพัฒนาความคิดของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ประกอบด้วย การมุ่งเน้นแสวงหาข้อเท็จจริง ข้อมูลเบื้องต้น และไม่ต้องการความคิดเห็น ตัวแทนของข้อเท็จจริง การมุ่งเน้นความรู้สึก ไม่ต้องมีเหตุผลรองรับ พุดตรงไปตรงมา ตัวแทนของอารมณ์และความรู้สึก การมุ่งเน้นการแสวงหาจุดด้อย ข้อเสีย หรือปัญหาอุปสรรค แบบต้องมีเหตุผลประกอบ จนมองเห็นข้อบกพร่องตัวแทนของความระมัดระวัง การมุ่งเน้นการเห็นข้อบกพร่อง สิ่งที่เป็นประโยชน์และข้อมูลเชิงบวก ตัวแทนของการแสวงหาทางเลือก การมุ่งเน้นแสวงหาความคิดใหม่ๆ ความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ตัวแทนของความริเริ่มสร้างสรรค์ และการมุ่งเน้นความคิดรวบยอด จนเกิดความชัดเจน เพื่อยุติความขัดแย้ง ตัวแทนของการควบคุมความคิดทั้งหมดและหลักจริต 6 ได้แก่ รากจริต, โทสจริต, โมหจริต, สัทธาจริต และพุทธิจริต เพื่อใช้ในการส่งเสริมการคิดและการสอนที่ดีขึ้น จึงได้มาซึ่งกระบวนการส่งเสริมตามบุคลิกภาพของบุคคล คือ รากจริต ควรมุ่งพัฒนาความรู้สึกลงในการเรียนรู้ ไม่ชอบอะไรที่ต้องบังคับ โทสจริต ควรมุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แปลกใหม่ โมหจริต ควรมุ่งพัฒนาความชัดเจนในเป้าหมาย วิตกจริต ควรมุ่งพัฒนาการคิดเชิงบวก สัทธาจริต ควรมุ่งพัฒนาความคิดที่รอบคอบระมัดระวัง และพุทธิจริต ควรมุ่งพัฒนาการบริหารความคิดแบบเป็นระบบ ดังนั้นเมื่อผู้สอนได้ส่งเสริมผู้เรียนให้เหมาะสมตามบุคลิกภาพส่วนบุคคลแล้ว จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนาการคิดเชิงบวก, สามเณร, จริต 6

ABSTRACT

This academic article aims to study the positive thinking development guidelines for novice monks at Wat Khao Boonmee daararaam Temple, following the Six Virtues principle. It is an integration of philosophy, namely positive thinking principles, the process of thinking, and the outcomes of individual thinking based on patterns of perception and belief in the possibility of events occurring on the basis of reality. The development of thought principles by Edward de Bono includes the focus on seeking facts, preliminary data without the need for opinions, representing facts, focusing on feelings without the need for logical support,

stating directly, representing emotions and feelings, focusing on seeking weaknesses, disadvantages, or obstacles, rationally supported, and finding benefits and positive information, representing alternative options, focusing on seeking new and creative ideas for better change, representing creative thinking, and focusing on summarizing thoughts until they become clear for conflict resolution, representing control of all thoughts. The Six Virtues include morality, forbearance, humility, honesty, and wisdom to be used for promoting better thinking and teaching. Therefore, the promotion process should be according to the individual's personality, which is moral virtue, the focus on developing feelings in learning, dislike for anything forced, creative thinking virtue, developing clarity in goals, virtue of rational thinking, developing positive thinking, virtue of seeking weaknesses, disadvantages, or obstacles rationally supported, and developing comprehensive thinking to see flaws, which represents controlling all thoughts. These principles and the Six Virtues should be used to enhance learning and teaching effectively, tailored to individual personalities.

Keywords: Fostering Positive Thinking, Novices, Six Caritas

บทนำ

คำว่า “สามเณร” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นั้นมีความหมายว่า “เหล่ากอของสมณะ” เป็นผู้ดำรงเพศอย่างสมณะ และมีอาจารย์เหมือนสมณะ ผู้บวชเป็นสามเณรต้องมีอายุครบ ขวบเป็นอย่างน้อย ดังนั้น สามเณร จึงมีเพศ 7 ขั้ว 10 เหมือนกับพระภิกษุในบรรพพระพุทธศาสนาทุกประการ แต่ต่างกันโดยสมათานศีล นาสันณะ (ข้อบังคับพิเศษ) ข้อ 10 (ความผิดมิโทษสถานเบา) ทัณฑกรรม 10 ข้อ และถือกิจวัตร บางอย่างเหมือนพระภิกษุตามปกติ สามเณรถือได้ว่าเป็นนักบวชรุ่นเยาว์ที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานควบคู่กับสังคมชมพูทวีป มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และสามเณร ยังเป็นผู้ที่ต้องคอยบ่มเพาะเพื่อเจริญเติบโตเป็นพระภิกษุในบรรพพระพุทธศาสนาเป็นลำดับสืบต่อไป ส่วนคำว่า “สามเณรสิกขา” (ธรรมปราโมทย์, 2556) หมายถึง สิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคบรมศาสดาทรงบัญญัติ ไว้แล้วแก่สามเณรทั้งหลาย และเป็นสิกขาบทที่สามเณรทั้งหลายไม่พึงก้าวล่วง หากก้าวล่วงย่อมถึง โทษมีประการต่างๆ ตามสมควรแก่ความผิดที่ตนได้กระทำการล่วงละเมิดนั่นเอง ดังนั้น สามเณรสิกขา จึงถือว่าเป็นสิกขาบทที่สามเณรจะต้องถือประพฤติปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่สามเณรสิกขาหาได้มี เพียงแค่ศีล ข้อ อย่างที่เราทั้งหลายเข้าใจกันไม่ 10 ข้อ หรือทัณฑกรรม 10 ข้อ นาสันณะ 10

การคิดเชิงบวก (Positive Thinking) เป็นพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่สามารถช่วยให้คนผ่านพ้นอุปสรรคนานัปการ หากบุคคลใดมีการคิดเชิงบวกจะยิ่งดึงดูดสิ่งที่ดีๆ เข้าในชีวิตของแต่ละคนเปรียบได้ดังพลังแม่เหล็กการคิดเชิงบวกจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและควรมีการศึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงชีวิตเราให้ดีขึ้น ผู้ที่มีความคิดเชิงบวกจะเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีพร้อมจะเข้าใจสถานการณ์วิกฤตต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิต มีความสามารถในการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคอย่างกล้าหาญ มีความอดทนและอดกลั้นได้อย่างเหมาะสม มีการมองโลกในแง่ดีทำให้มองเห็นด้านสว่างของทุกสถานการณ์สามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคได้ (ปัญจนานู วรวัฒน์ชัย, 2565)

การที่จะเรียนรู้สิ่งใดจากผู้อื่น เราต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการเรียน ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน ซึ่งศิลปะในการประสานงานนี้เอง เป็นทักษะที่มีความสำคัญ จึงจำเป็นต้องเข้าใจจิตหรืออุปนิสัยของแต่ละคน เพื่อที่จะได้ทราบอภัยอาศัยของคนแล้วแสวงจุดร่วมและสมานจุดต่างให้ลงตัวในทุกๆ เรื่อง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งใจไว้ได้ พระพุทธศาสนาก็มีแนวคิดในการเข้าใจผู้คนเช่นกัน ทั้งนี้หนึ่งในคำสอนที่น่ายกย่องของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในการแบ่งหมวดหมู่ผู้คนตามอุปนิสัย คือ หัวข้อธรรมะเรื่องจิต 6 โดยทรงจำแนกจิตของแต่ละบุคคลไว้เป็น 6 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ ราคะจิต โทสะจิต โมหะจิต สัทธาจิต

และพุทธิจิต ซึ่งคนเรา แต่ละคนจะมีจิตอยู่ในตัวอย่างที่เด่นชัด แต่จะมีจิตอย่างหนึ่งที่เด่นที่สุดกว่าประเภทอื่น จึงเรียก 3-2 ได้ว่าเป็นคนจิตนั้นๆ นั่นเอง (พระมหาภูริช ทนตรีโส และคณะ, 2561)

ดังนั้นสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของสามเณรวัดเขาบุญมีดาราธรรม มาจากพื้นฐานของชีวิตแต่ละรูปบางส่วนมาจากครอบครัวที่หย่าร้าง ครอบครัวย้ายถิ่นฐานบ่อย จนทำให้เด็กไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ บ้างมาจากการเลี้ยงดูที่ถูกละทิ้ง ละเลย ไม่ฝึกสอน ขาดการฝึกฝนวินัย ปัญหาด้านความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษา หรือวัฒนธรรม รวมถึงความยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษา จนเข้ามาสู่การเป็นสามเณรในวัดแห่งนี้ ดังนั้นเมื่อต้นท่อนชีวิตของสามเณรแตกต่างกัน จึงแสดงออกพฤติกรรมเชิงลบ โดยเด็กอาจแยกตัว ไม่สนใจใคร ไม่สนใจเรียน หนีเรียน ต้อ ต่อต้าน ก้าวร้าว ซกต้อย ทะเลาะวิวาท ติดบุหรี่ ทั้งยังเกิดปัญหาทางอารมณ์ ได้แก่ วิตกกังวล น้อยใจ ร้องไห้ง่าย เก็บกด ซึมเศร้า ท้อแท้ หมดกำลังใจในการเรียน ขาดความภาคภูมิใจ ทำให้การเรียนการสอนที่ทางสำนักเรียนจัดขึ้นไม่ตอบสนองต่อจิตของเด็กแต่ละคน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ศึกษาต้องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการคิดเชิงบวกบูรณาการกับหลักจิต 6 เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ตอบสนองความต้องการของสามเณรในสำนักเรียนให้มีความตั้งใจเรียน และมีอนาคตที่ดีขึ้นในอนาคต

การคิดเชิงบวกในการพัฒนากระบวนการคิด

การคิดเชิงบวก (Positive Thinking) เป็นกระบวนการคิดที่มีผู้ได้ศึกษาและวิจัยกันอย่างมากมายซึ่งต่างได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่าความคิดเชิงบวกเป็นความคิดที่มีพลังอันยิ่งใหญ่ ที่จะนำพาให้บุคคลทั้งหลายประสบความสำเร็จในชีวิต จากการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงบวก ทำให้สามารถจัดกลุ่มความหมาย ของการคิดเชิงบวกแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรกให้ความหมายของการคิดเชิงบวกในแง่ของทักษะหรือ กระบวนการในการคิด พบว่าได้มี นักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศได้ให้นิยามไว้ โดยไพเพอร์ (2548: 8-9) นิยามการคิดเชิงบวกว่าเป็นวิธีการชักจูงจิตใจสำนึกของเราให้เป็นไปในทิศทางบวก คิดและทำอะไรอย่างมีสติตามความเป็นจริง ส่งผลทำให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางบวกด้วยความคิดที่เป็นบวก สอดคล้องกับ มาคิน และลินเลย์ (ประกายดาว บุญมี, 2552: 15) ที่ให้ความหมายของการคิดเชิงบวกว่าเป็นวิธีการคิดที่เน้นมองสิ่งต่างๆ ใหม่ในด้านบวกมากกว่าที่จะมองแต่ด้านลบ สำหรับนักวิชาการของไทยพบว่า นิภา แก้วศรีงาม (2547: 40) กล่าวถึงการคิดเชิงบวก (Positive Thinking) ว่าเป็นกระบวนการทางความคิดของบุคคลอันเกิดจากการที่บุคคลมีรูปแบบการรับรู้และการรู้คิด (Perception and Cognitive Style) ไปในทิศทางที่ตีมองและรับรู้สิ่งต่างๆตามความเป็นจริง เป็นเหตุเป็นผล ด้วยอารมณ์ที่ผ่องใส ทำให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ติงามและสร้างสรรค์ สามารถสร้างกำลังใจและความสุขให้เกิดขึ้นได้ และ เรวดี ทรงเที่ยง (2550: 69-70) ได้กล่าวถึงการคิดเชิงบวกว่าเป็นกระบวนการในการสร้างความคิด และใช้พลังทางความคิดอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงโดยไม่ใช้การคิดแบบเข้าข้างตนเอง ซึ่งพลังดังกล่าวนี้จะ ช่วยผลักดันให้มองเห็นผลลัพธ์ว่าจะเกิดผลดีต่อตนเองหรือผู้อื่นอย่างไร เช่นเดียวกับ พงศ์เพชร นิลจินดา (2550: 19) ที่กล่าวถึงการคิดเชิงบวกว่าเป็นกระบวนการทางความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลเพื่อรับมือกับความจริงในชีวิตมนุษย์ อย่างตรงไปตรงมาและสร้างสรรค์ มองปัญหาอุปสรรคตามความเป็นจริง และเข้าใจว่าปัญหาทุกเรื่องมีทางออกในตัวเอง

ประเด็นที่สองให้ความหมายของการคิดเชิงบวกในแง่ของผลที่เกิดจากการคิดเชิงบวก พบว่า บอชแมน (Baughman, 1974: 16) ให้ความหมายของการคิดเชิงบวกว่าเป็นการคิดในแง่ดีและเป็นประโยชน์ ซึ่งนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและประสบความสำเร็จ ทำให้สามารถปรับตัวได้ดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับอิงลิช (English, 1992: 16) ที่กล่าวถึงการคิดเชิงบวกว่า เป็นการมองโลกในแง่ดี ยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สามารถแก้ปัญหาและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานั้นขึ้นอีกได้โดยไม่ยึดติดกับประสบการณ์ ในอดีตที่ไม่ดีและพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ ฟิล (2548: 12) กล่าวถึงการคิดเชิงบวกว่าเป็นความคิดที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม โดยนำหลักทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การมองโลกในแง่ดี ความเชื่อมั่นในตนเอง การตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต ขจัดความกังวลและปัญหาโดยการผ่อนคลายและการฝึกใช้ ความคิดที่

เป็นบวก สำหรับมุมมองของนักวิชาการไทย พบว่า อ้อม ประพนอม (2548: 120-121) กล่าวถึงการคิดเชิงบวกว่าเป็นการ มองในแง่ดีและเป็นไปได้โดยเป็นคนที่มีหลายมุมมอง ไม่มีความคิดคับแคบ รู้จักหาความคิดที่ดีใส่ตนเอง บุคคลที่มีความคิดเชิงบวกนั้น จะรู้จักควบคุมอารมณ์ไม่ให้เป็นคนอ่อนไหวง่ายเกินไป เป็นคนเปิดเผย ชอบสังคมและให้โอกาสบุคคลที่ผิดพลาด วันเพ็ญ บุญประกอบ (2544: 63) ให้ความหมายของการคิดเชิงบวกว่าเป็นการมองสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เข้าใจถึงพื้นฐานของปัญหาและรู้ว่าปัญหาในแต่ละอย่างนั้นมีสาเหตุได้หลายอย่างต่างๆ กัน เป็นพื้นฐานที่ทำให้บุคคลมีความอดทนและเพียรพยายามเมื่อพบอุปสรรค ไม่โทษตัวเองเกินไปและไม่โทษผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อนปัญหาและพยายามหาหนทางแก้ไขโดยไม่ ย่อท้อ

กล่าวโดยสรุป ความสำเร็จของการคิดเชิงบวกเป็นได้ทั้งกระบวนการในการคิดและผลที่เกิดจากการ คิดของบุคคลอันเกิดจากการมีรูปแบบการรับรู้และการรู้คิดไปในทิศทางที่ดีเชื่อในความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ บนพื้นฐานความเป็นจริง ความเป็นเหตุเป็นผลและความเอื้ออาทร มีความมุ่งมั่น เชื่อมั่นในตนเองและควบคุม อารมณ์ได้ ส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมและดีงาม โดยการคิดเชิงบวกเป็นทักษะสำคัญของการดำรงชีวิต ผลจากการมีการคิดเชิงบวกจะช่วยให้บุคคลมีความสุขในชีวิต ยอมรับสภาพปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น สามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้รู้จักตัดสินใจ รู้จักตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองและกระทำการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม มีกำลังใจและความ เข้มแข็งในการต่อสู้ชีวิตต่อไป

การพัฒนาความคิดเชิงบวกตามแนวคิดของ เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Six Thinking Hats)

เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ศาสตราจารย์ด้านการคิดชาวอิตาลีกล่าวว่า หมวกแต่ละใบ คือการสร้างเทคนิคการคิดให้เป็นระบบ ด้วยการดึงความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งคนที่สามารถกระตุ้นเด็กให้เกิดการคิดเป็นระบบได้ก็คือครู เพราะไม่ว่าในห้องเรียนเด็กจะแสดงพฤติกรรมแบบไหน หรือมีนิสัยอย่างไรเวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อน ครูควรสังเกตนิสัยเบื้องต้นเหล่านั้น แล้วใช้ทฤษฎีหมวก 6 ใบ มาช่วยดึงจุดเด่นของเด็กแต่ละคนออกมา (สุธาสิณี นาคสินธุ์, 2562)

1. หมวกสีขาว (White Hat - Facts) คือ ข้อมูลเบื้องต้นของสิ่งนั้น เป็นความคิดแบบไม่ใช้อารมณ์และมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจนแน่นอน ตรงไปตรงมา ไม่ต้องการความคิดเห็น สีขาวเป็นสีที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นกลาง จึงเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง จำนวนตัวเลข เมื่อสวมหมวกสีนี้ จะหมายความว่า ที่ประชุมต้องการข้อเท็จจริงเท่านั้น โดยปกติเรามักจะใช้หมวกขาวตอนเริ่มต้นของกระบวนการคิด เพื่อเป็นพื้นฐานของความคิดที่กำลังจะเกิดขึ้น แต่เราก็ใช้หมวกขาวในตอนท้าย ของกระบวนการได้เหมือนกัน เพื่อทำการประเมิน อย่างเช่นข้อเสนอโครงการต่างๆ ของเราเหมาะสมกับข้อมูลที่มีอยู่หรือไม่ จุดแข็งคือ มุ่งเน้นแสวงหาข้อเท็จจริง ข้อมูลเบื้องต้น และไม่ต้องการความคิดเห็น ตัวแทนของข้อเท็จจริง

2. หมวกสีแดง (Red Hat - Feeling) คือ ความรู้สึกสัญชาตญาณและลางสังหรณ์ เมื่อสวมหมวกสีนี้ เราสามารถบอกความรู้สึกของตนเองว่าชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี มีการใช้อารมณ์ ความคิดเชิงอารมณ์ ซึ่งส่วนใหญ่การแสดงอารมณ์จะไม่มีเหตุผลประกอบ หรือการตระหนักรู้ โดยฉับพลัน นั่นก็คือ เรื่องบางเรื่องที่เคยเข้าใจ ในแบบหนึ่ง อยู่ๆ ก็เกิดเข้าใจในอีกแง่มุมหนึ่ง ซึ่งการตระหนักรู้แบบนี้จะทำให้เกิดงานสร้างสรรค์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีคิดทางคณิตศาสตร์แบบ ก้าวกระโดด ความคิดความเข้าใจในสถานการณ์โดยทันที เป็นผลจากการใคร่ครวญอันซับซ้อนที่มีพื้นฐานจากประสบการณ์ เป็นการตัดสินใจที่ไม่อาจให้ รายละเอียด หรืออธิบายได้ด้วยคำพูด เช่นเวลาที่คุณจำเพื่อนคนหนึ่งได้ คุณก็จำได้ในทันที จุดแข็งคือ มุ่งเน้นความรู้สึก ไม่ต้องมีเหตุผลรองรับ พูดตรงไปตรงมา ตัวแทนของอารมณ์และความรู้สึก

3. หมวกสีดำ (Black Hat - Cautions) คือ ข้อควรคำนึงถึงสิ่งที่ทำให้เราเห็นว่า เราไม่ควรทำ เป็นการคิดในเชิงระมัดระวัง หมวกสีดำ เป็นหมวกคิดที่เป็นธรรมชาติ และสอดคล้องกับวิธีการคิดของตะวันตกมาก หมวกสีดำช่วยชี้ให้เราเห็นว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดไม่สอดคล้องและสิ่งใดใช้ไม่ได้ มันช่วยปกป้องเราจากการเสียเงิน และพลังงาน ช่วยป้องกันไม่ให้เราทำอะไรอย่างงูเขลาเบาปัญญาและผิดกฎหมาย หมวกสีดำ เป็นหมวกคิดที่มีเหตุมีผลเสมอ เพราะในการวิพากษ์วิจารณ์ หรือวิเคราะห์สิ่งใด

จะต้องมีการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลรองรับ ไม่มีอารมณ์มาเกี่ยวข้อง ในการประเมินสถานการณ์ในอนาคตของเรานั้น ต้องขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ของเราเองและของผู้อื่นด้วย จุดเด่นของเด็กประเภทนี้คือมีการไตร่ตรองความคิดอย่างถี่ถ้วน มีความรอบคอบ และระมัดระวัง ดังนั้นความเสียหายจากผลของการกระทำมักไม่เกิดจากเด็กกลุ่มนี้ จุดแข็งคือ มุ่งเน้นการแสวงหาจุดด้อย ข้อเสีย หรือปัญหาอุปสรรค แบบต้องมีเหตุผลประกอบ จนมองเห็นข้อบกพร่อง ตัวแทนของความระมัดระวัง

4. หมวกสีเหลือง (Yellow Hat - Benefits) คือ การคาดการณ์ในทางบวก ความคิดเชิงบวก เป็นการมองโลกในแง่ดี การมองที่เป็นประโยชน์ เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดผล หรือทำให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นได้ การคิดเชิงบวกเป็นการเปิดโอกาสให้พัฒนา และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ความคิดเชิงลบอาจป้องกันเราจาก ความผิดพลาด ความเสี่ยงและอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น การคิดเชิงบวกต้องผสมผสานความสงสัยใคร่รู้ ความสุข ความต้องการและความกระหายที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้เกิดขึ้นหรือไม่ จุดเด่นของเด็กประเภทนี้คือการแสวงหาทางเลือกที่เป็นประโยชน์ และสร้างโอกาสที่จะต่อยอดความคิดและผลงานได้ จุดแข็งคือ มุ่งเน้น การเห็นข้อบกพร่อง สิ่งที่เป็นประโยชน์และข้อมูลเชิงบวก ตัวแทนของการแสวงหาทางเลือก

5. หมวกสีเขียว (Green Hat - Creativity) คือ ความคิดนอกกรอบที่มีความสัมพันธ์กับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ เกี่ยวข้องโดยตรงกับ การเปลี่ยนแปลงแนวคิด และมุมมอง ซึ่งปกติมักถูกกำหนดจากระบบความคิดของประสบการณ์ดั้งเดิม และความคิดนอกกรอบนั้น จะอาศัยข้อมูลจาก ระบบของตัวเราเอง โดยเมื่อสวมหมวกสีนี้ จะแสดงความคิดใหม่ๆ เพื่อการ เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การคิดอย่างสร้างสรรค์ จุดเด่นของเด็กประเภทนี้คือมีความคิดที่ไม่หยุดนิ่ง ต้องการสร้างสรรค์ผลงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา จุดแข็งคือ มุ่งเน้นแสวงหาความคิดใหม่ๆ ความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ตัวแทนของ ความริเริ่มสร้างสรรค์

6. หมวกสีน้ำเงิน (Blue Hat -Process) คือ การควบคุมและการบริหารกระบวนการ การคิดเพื่อให้เกิดความชัดเจน ในเรื่องของความคิดรวบยอด ข้อสรุป การยุติข้อขัดแย้ง การมองเห็นภาพและการดำเนินการที่มีขั้นตอนเป็นระบบ เมื่อมีการใช้ หมวกสีน้ำเงิน หมายถึง ต้องการให้มีการควบคุมสิ่งต่างๆ ให้อยู่ในระบบระเบียบที่ดีและถูกต้องหมวกสีน้ำเงินมักเป็นบทบาทของ หัวหน้า ทำหน้าที่ควบคุมบทบาทของสมาชิก ควบคุมการดำเนินการประชุม การอภิปราย การทำงาน ควบคุมการใช้ กระบวนการคิด การสรุปผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ อย่างไรก็ตามสมาชิก ก็สามารถสวมหมวกสีน้ำเงิน ควบคุมบทบาท ของหัวหน้าได้เช่นกัน จุดเด่นของเด็กประเภทนี้คือบริหารความคิดได้ดี รู้จักวางแผนชีวิต ชอบให้ทุกอย่างมีระเบียบตลอดเวลา จุดแข็งคือ มุ่งเน้นความคิดรวบยอด จนเกิดความชัดเจน เพื่อยุติความขัดแย้ง ตัวแทนของการควบคุมความคิดทั้งหมด

พื้นฐานของเทคนิคหมวกความคิด 6 ใบ

กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2546: 14-22) กล่าวว่า Edward De-Bono ได้วิเคราะห์การคิดของคนว่า มีผลต่อการตัดสินใจ ด้วยสาเหตุสำคัญ เกิดจากอึดอัดหรือความเป็นคนที่เกาะติดความคิดทิศทางเดียวหรือคิดอย่างเดียวแทนที่จะคิดทบทวน สวนไป มา เพื่อให้กระจ่างอย่างยุติธรรมซึ่งเรียกว่า การคิดคู่ขนาน ปัญหาจากลักษณะการคิดดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการขัดแย้งกัน ทาง ความคิดการตัดสินใจ หรือการหามติที่ประชุมซึ่งทำให้เปลืองเวลา Edward De-Bono เห็นว่าหากคนมีแผนการคิดโดยเฉพาะ การคิด “แก้ปัญหา” ที่เหมาะจะช่วยให้การคิดเป็นไปอย่างมีพละภาพ นอกจากนี้การคิดอย่างถูกทางและมีแบบแผนยัง ประหยัดเวลาในการคิดการตัดสินใจ เพราะผู้คิดเพิ่มการคิดหลายด้านคู่ขนาน

อุปสรรคของการคิดคือ จิตตน หรือ Ego ตามความหมายของจิตตนหมายถึง ส่วนหนึ่งของโครงสร้างบุคลิกภาพที่ สัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อมภายใน และภายนอกของตน ที่คนใช้ควบคุมแรงขับเคลื่อนภายใน ที่เกิดจากจิตหยาบ (Id) ให้ขับออก ภายนอกในลักษณะที่สังคมยอมรับได้ ซึ่งมักอยู่ในรูปของกลจิตวิธานที่มีสติและจิตคุณธรรม (Superego) เป็นส่วนกำกับด้วยการ แสดงออกของจิตตนนี้เกิดจากความจำเจตคติและการคิด จิตตนจะทำให้คนอึดอัดและอหังการมีผลทำให้ตนโจมตีผู้อื่นอวดดี และต่อต้าน เกิดความคิดที่ขัดแย้งกันจนลงตัวไม่ได้งานหลายงานที่ไม่สำเร็จ หรือสำเร็จแต่ขาดประสิทธิภาพ มักเกิดจากมีกลุ่ม คนที่มี “จิตตนสูง” อยู่ในผู้ร่วมงานนั้นมาก

กล่าวโดยสรุป เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน กล่าวถึงทฤษฎีหมวก มี ใบ 6 เพื่อมาช่วยดึงจุดเด่นของเด็กแต่ละคนออกมา ประกอบด้วย White Hat - Facts มุ่งเน้นแสวงหาข้อเท็จจริง ข้อมูลเบื้องต้น และไม่ต้องการความคิดเห็น ตัวแทนของข้อเท็จจริง Red Hat - Feeling มุ่งเน้นความรู้สึก ไม่ต้องมีเหตุผลรองรับ พูดตรงไปตรงมา ตัวแทนของอารมณ์และความรู้สึก Black Hat - Cautions มุ่งเน้นการแสวงหาจุดด้อย ข้อเสีย หรือปัญหาอุปสรรค แบบต้องมีเหตุผลประกอบ จนมองเห็นข้อบกพร่อง ตัวแทนของความระมัดระวัง Yellow Hat - Benefits มุ่งเน้นการเห็นข้อบกพร่อง สิ่งที่เป็นประโยชน์และข้อมูลเชิงบวก ตัวแทนของการแสวงหาทางเลือก Green Hat - Creativity มุ่งเน้นแสวงหาความคิดใหม่ๆ ความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ตัวแทนของความริเริ่มสร้างสรรค์ และ Blue Hat -Process มุ่งเน้นความคิดรวบยอด จนเกิดความชัดเจน เพื่อยุติความขัดแย้ง ตัวแทนของการควบคุมความคิดทั้งหมด

จริต กักับการพัฒนาความคิดเชิงบวก 6

ในส่วนนี้จะกล่าวถึง จริต ว่าด้วย ความหมายของจริต 6 ตามแนวคิดของนักคิดทางพระพุทธศาสนา และองค์ประกอบของจริต รวมถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการแก้ไขตามจริตนั้น ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของจริต

จริต หรือ จริยา มีความหมายอยู่หลายความหมาย ดังต่อไปนี้

1.1 จริต (อ่านว่า จะหริต) แปลว่า ความประพฤติ คือ กิริยาอาการที่แสดงออกมาให้เห็นมีความหมาย เช่นเดียวกับคำว่า จริย, จริยา หรือ จรรยา (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551: 148)

1.2 จริต แปลว่า ความประพฤติ เป็นความประพฤติซึ่งหนักไปทางใดทางหนึ่ง อันเป็นปกติประจำอยู่ในสันดานพื้นเพของจิต อุปนิสัย พื้นนิสัย แบบหรือประเภทใหญ่ๆ แห่งพฤติกรรมของคน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2559: 262) รวมความว่าจริต คือ ความประพฤติจนเคยชินเป็นนิสัย อันเป็นพื้นฐานใจของแต่ละบุคคล

2. ประเภทของจริต

จริตของมนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้ มีความแตกต่างกันออกไป 6 อย่าง ดังนี้ (อนุสร จันทพันธ์ และบุญชัย โกศลธนากุล, 2546)

2.1) รากจริต คือ ผู้มีความประพฤติหนักไปทางรักสวยรักงาม (Rāga-carita: one of lustful temperament) เป็นคนที่รักสวยรักงาม คือ พอใจในรูปสวย เสียงไพเราะ กลิ่นหอม รสอร่อย สัมผัสนุ่มนวล ชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ประณีต มีกิริยาท่าทางเรียบร้อย ละมุนละไม น่าดู น่าชม ข้าวของเครื่องใช้สะอาดเรียบร้อย เป็นระเบียบ บ้านเรือนจัดไว้ อย่างมีระเบียบ คำพูดคำจา มีความสุภาพอ่อนหวาน ตามปกติรากจริตจะรู้สึกพึงพอใจ ชอบอกชอบใจ ง่ายใจยินดีเมื่อได้ประสบกับอารมณ์ที่เกี่ยวกับความสวยงาม ความสุภาพเรียบร้อย จิตจะเกาะเกี่ยวอยู่กับอารมณ์เหล่านี้โดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย และจะรู้สึกเกลียดชังอารมณ์ที่ตรงกันข้าม คือ เกลียดความสกปรก ไม่ชอบอารมณ์ประเภท เศร้าโศก ความพินาศย่อยยับ การทำลายล้าง เป็นต้น รากจริตเป็นลักษณะที่รักสวยรักงามเป็นสำคัญ ไม่ได้หมายความว่า รากจริตเป็นผู้ที่มักมากในกามารมณ์ ถ้าเข้าใจอย่างนั้นเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

2.2) โทสจริต คือ ผู้ประพฤติหนักไปทางใจร้อนหงุดหงิด (Dosa-carita: one of hating temperament) บุคคลที่มีจริตนี้จะมีจิตใจที่ตรงกันข้ามกับรากจริต คือ โดยปกติเป็นคนใจร้อน ใจเร็ว กระด้าง มีอารมณ์มักโกรธเป็นเจ้าเรือน อะไรนิดอะไรน้อยก็โกรธ มีความริบร้อนอยู่ในใจเป็นปกติ ผู้ที่มีจริตหนักไปทางโทสจริตนี้ แก่เร็ว พุดเร็ว พุดเสียงดัง เดินแรง ทำงานหยาบ ไม่มีความละเอียดถี่ถ้วน ไม่มีความพิถีพิถันในการแต่งตัว

2.3) โมหจริต คือ ผู้ประพฤติหนักไปทางเขลา เหมงซึม งมงาย (Moha-carita: one of deluded temperament) เป็นลักษณะของจิตที่มีความเฉื่อยชา ขาดความคล่องแคล่ว มักเป็นผู้ที่อยู่ใน ความรู้สึกมากกว่าความคิด ไม่ค่อยชอบคิด หรือคิดไม่ออก มักมีอคติเกี่ยวกับตัวเอง มองตัวเองว่าไม่ดี ไม่เก่ง ไม่สวย ไม่หล่อ ไม่มีความสามารถ ใบน้าไม่เบิก

บาน ตาเยิ้มแต่เศร้า ถึงเวลาพูดไม่พูด ถึงพูดก็ไม่ฟัง ตามธรรมชาติของคนทั่วไปจะวิ่งไปหาอารมณ์เอง แต่คนโมหจริตแทนที่จะวิ่งไปหาอารมณ์ กลายเป็นว่าอยู่ในลักษณะสละสลือครั้งหลักครั้งต้น คอยให้อารมณ์มากระตุ้นเองจึงจะทำงาน

2.4) วิตกจริต คือ ผู้ประพฤติหนักไปทางนึกคิดจับจดฟุ้งซ่าน (Vitakka-carita: one of speculative temperament) โดยปกติเป็นคนคิดมาก ชอบคิด ชอบแสดงความคิดเห็น มีคำถามมาก เพราะสมองเต็มไปด้วยความคิดฟุ้งซ่าน ตัดสินใจไม่เด็ดขาด แม้มีเรื่องพิจารณาเพียงเล็กน้อยก็ต้องคิดตรองอยู่ อย่างนั้น ไม่กล้าตัดสินใจ ด้วยเหตุที่เป็นคนคิดมากพูดมาก ทำให้ต้องใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลือง ทำให้ใบหน้าเต็มไปด้วยริ้วรอยแห่งความเหนื่อย หน้าตาไม่ค่อยสดชื่น ร่างกายแก่เกินวัย หาความสุขสบายใจได้ยาก

2.5) สัทธาจริต ผู้ประพฤติหนักไปทางมีจิตซาบซึ้ง ชื่นบาน น้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย (Saddhà-carita: one of faithful temperament) มีจิตน้อมไปในความเชื่อเป็นอารมณ์ประจำใจ ทำตามความเชื่อ เอาความเชื่อ ออกหน้า ความคิดหรือความยึดมั่นมักอยู่เหนือการใช้เหตุผล และมักเชื่อโดยไร้เหตุผล อะไรที่ไม่เป็นไปตามที่ตนเชื่อถือมักไม่ถูกต้อง มีใครแนะนำอะไรก็ตัดสินใจเชื่ออย่างเดียวโดยไม่ได้อะไรพิจารณา

2.6) พุทธจริต ผู้ประพฤติหนักไปทางใช้ความคิดพิจารณา (Buddhi-carita: one of intelligent temperament) เป็นคนเจ้าปัญญาเจ้าความคิด มีความฉลาด มีไหวพริบปฏิภาณดี คิดอะไรเป็นเหตุเป็นผล ชอบใช้ความรู้และเหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร มองปรากฏการณ์ต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง โดยปราศจากการปรุงแต่งหรืออคติส่วนตัว

กล่าวโดยสรุป จริต คือ ความประพฤติหรืออาการที่แสดงออกมาให้เห็น มี ประเภท ประกอบด้วย ราคจริต คือ ผู้มีความประพฤติหนักไปทางรักสวยรักงาม โทสจริต คือ ผู้ประพฤติหนักไปทางใจร้อนหงุดหงิด โมหจริต คือ ผู้ประพฤติหนักไปทางเขลา เหนงซิม งามาย วิตกจริต คือ ผู้ประพฤติหนักไปทางนึกคิดจับจดฟุ้งซ่าน สัทธาจริต ผู้ประพฤติหนักไปทางมีจิตซาบซึ้ง ชื่นบาน น้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย และพุทธจริต ผู้ประพฤติหนักไปทางใช้ความคิดพิจารณา

การบูรณาการการคิดเชิงบวกตามหลักจริต เพื่อใช้ในการบริหารการศึกษา 6

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงการบูรณาการจากแนวคิดทั้ง 2 อย่าง คือ แนวคิดเกี่ยวกับหวมก 6 ใบ ของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน และแนวคิดเกี่ยวกับหลักจริต 6 สามารถนำมาบูรณาการเพื่อพัฒนาแนวคิดเชิงบวกของเด็ก (สามเณร) ได้ดังนี้

1. ราคจริต หรือบุคลิกภาพแบบละเอียดอ่อนสูง (Highly Sensitive Person: HSP) มาจากพื้นฐานครอบครัวที่มีส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง (Self Confidence) ให้แก่เด็กอยู่เสมอ จึงมีจุดแข็ง คือมีความประณีตอ่อนไหว และละเอียดอ่อน ช่างสังเกตเก็บข้อมูลเก่ง มีบุคลิกหน้าตาเป็นที่ชอบและชื่นชมของทุกคนที่เห็น วาจาไพเราะ เข้าได้กับทุกคน เก่งในการประสานงาน การประชาสัมพันธ์และงานที่ต้องใช้บุคลิกภาพ แต่ก็มีจุดอ่อน คือไม่มีสมาธิ ควรส่งเสริมสามเณรให้ได้ใช้ความคิดอย่างอิสระไม่เน้นการบังคับ เน้นกิจกรรมนาฏศิลป์สร้างสรรค์ตามสมณสาธิต ด้านการเผยแพร่

2. โทสจริต (Admiring Violence) มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ ตะโกนบ่อยๆ เวลาโกรธ การใช้กำลังทุบตี เพื่อลงโทษ การประชด หรือคำพูดประชดประชัน การเปรียบเทียบ หรือเอาเรื่องเก่ามาเล่าใหม่ทำให้เด็ก จิตขุ่นมัว ร้อนรุ่ม ไม่มีความเมตตา แต่ลักษณะบุคลิกภาพชอบอุทิศตัวทุ่มเทให้กับการทำงาน มีระเบียบวินัยสูง ตรงเวลา วิเคราะห์เก่ง มองอะไรตรงไปตรงมา มีความจริงใจต่อผู้อื่นสามารถฟังพาได้ พูดคำไหนคำนั้น ไม่ค่อยโลก ควรส่งเสริมสามเณรให้เน้นในด้านการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนมากขึ้น โดยการสอนแบบ Active Learning ลักษณะการใช้กำลังที่สมควรแก่สมณสาธิต เช่น งานประเภทสาธารณูปการ เป็นต้น

3. โมหจริต (Bluntness) มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ใหญ่ไม่เข้าใจจึงมักห้ามปราม ไม่ให้ลูกได้มีส่วนร่วมและเรียนรู้เกี่ยวกับครอบครัว นานวันเข้าพอเด็กเริ่มโตขึ้นความสนใจเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ทำจะลดน้อยลง ทำให้เด็กไม่ยอมเข้ามาทำกิจกรรมกับผู้ใหญ่ จึงกลายเป็นความขี้เกียจ และเฉยชา แต่มีจุดแข็งคือ ไม่ฟุ้งซ่าน เข้าใจอะไรได้ง่ายและชัดเจน มีความรู้สึก มัก

ตัดสินใจอะไรได้ถูกต้อง ทำงานเก่ง โดยเฉพาะงานประจำ ไม่ค่อยทุกข์หรือเครียดมากนัก เป็นคนดี เป็นเพื่อนที่น่าคบ ไม่ทำร้ายใคร ควรส่งเสริมสามเณรให้ทำกิจกรรมเพื่อสังคมอยู่เสมอ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย การได้พบปะผู้คนอยู่บ่อยครั้งและหลากหลายจึงเหมาะสมแก่บุคลิกภาพ เช่น งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่ได้ลงชุมชนเพื่อสังคมอยู่บ่อยครั้ง เป็นต้น

4. วิตกจริต (Worry) มาจากพื้นฐานครอบครัวที่มีแรงกดดันสูง การไม่ยอมรับความคิดเห็นของเด็กและยึดความคิดเห็นของผู้ใหญ่เป็นหลัก รวมถึงการชอบบังคับ เด็กจึงมักมองจุดเล็กสัมภาพใหญ่ เปลี่ยนแปลงความคิดตลอดเวลา จุดยืนกลับไปกลับมา ไม่รักษาสัญญา มีแต่ความคิด ไม่มีความรู้สึก ไม่มีวิจรรย์ญาณ ลังแล มักตัดสินใจผิดพลาด แต่ก็มีจุดแข็ง คือเป็นนักคิดระดับเยี่ยมยอด มองอะไรทะลุปรุโปร่งหลายชั้น เป็นนักพูดที่เก่ง จูงใจคน เป็นผู้นำหลายวงการ ละเอียดรอบคอบ เจาะลึกในรายละเอียด เห็นความผิดเล็กความผิดน้อยที่คนอื่นไม่เห็นควรส่งเสริมสามเณรให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านการปกครอง เนื่องจากมีพรสวรรค์เกี่ยวกับการจูงใจคนและรอบครอบเป็นทุนเดิม

5. สัทธาจริต (Following one's beliefs) มาจากพื้นฐานครอบครัวที่มีความเคร่งด้านลัทธิและศาสนา การสอนให้เสียสละเพื่อผู้อื่น เน้นผลลัพธ์มากกว่าการกระทำ จึงมีลักษณะความเชื่ออยู่เหนือเหตุผลในขณะเดียวกันก็มีบุคลิกลักษณะที่มีพลังจิตสูงและเข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละเพื่อผู้อื่น ต้องการเปลี่ยนแปลงตัวเองและสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่าเดิม มีพลังขับเคลื่อนมหาศาล มีลักษณะความเป็นผู้นำ ควรส่งเสริมสามเณรให้ศึกษาตามหลักกาลามสูตร ใช้หลักเหตุผลพิจารณาเหนือความเชื่อ ใช้ปัญญานำทาง และใช้ศรัทธาขับเคลื่อน เปิดใจกว้างรับความคิดใหม่ๆ เหมาะแก่การบริหารงานคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ การได้ทำเพื่อผู้อื่น เชื่อในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันในการศึกษา เชื่อว่าการศึกษสามารถพัฒนาคนให้ดีขึ้นได้ และจะทำอย่างไม่ลดละ

6. พุทธจริต (Wisdom and intellect) มาจากพื้นฐานครอบครัวที่เพียบพร้อม ส่งเสริมในด้านที่เด็กมีความสนใจ ทำให้มีความเฉื่อยไม่ต้องการพัฒนาจิตวิญญาณ ชีวิตราบรื่นมาตลอด หากต้องเผชิญพลังด้านลบ อาจเอาตัวไม่รอด ไม่มีความเป็นผู้นำจิตไม่มีพลังพอที่จะดึงดูดคนให้คล้อยตาม แต่จุดแข็ง สามารถเห็นเหตุเห็นผลได้ชัดเจน และรู้วิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างถูกต้อง อดทนต่ำ เปิดใจรับข้อเท็จจริง จิตอยู่ในปัจจุบัน ไม่จมปลักในอดีต และไม่กังวลในสิ่งที่จะเกิดในอนาคต พัฒนาปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ เป็นกัลยาณมิตร ควรส่งเสริมสามเณรให้มุ่งเน้นด้านคันถธุระอย่างเต็มที่ เหมาะแก่งานคณะสงฆ์ด้านการศึกษา เนื่องจากเด็กมีบุคลิกที่ชอบความท้าทายและมีความต้องการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

กล่าวโดยสรุป ผู้บริหารพึงส่งเสริมสามเณรตามจริต ดังนี้ ภาควิตกจริต ควรส่งเสริมสามเณรให้ได้ใช้ความคิดอย่างอิสระไม่เน้นการบังคับ เช่น ด้านการเผยแผ่ โทสจริต ควรส่งเสริมสามเณรให้เน้นในการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนมากขึ้น โดยการสอนแบบ Active Learning ลักษณะการใช้กำลังที่สมควรแก่สมณสาธูป โมหจริต ควรส่งเสริมสามเณรให้ทำกิจกรรมเพื่อสังคมอยู่เสมอ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย วิตกจริต ควรส่งเสริมสามเณรให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านการปกครอง เนื่องจากมีพรสวรรค์เกี่ยวกับการจูงใจคนและรอบครอบเป็นทุนเดิม สัทธาจริต ควรส่งเสริมสามเณรให้ศึกษาตามหลักกาลามสูตร ใช้หลักเหตุผลพิจารณาเหนือความเชื่อ ใช้ปัญญานำทาง และใช้ศรัทธาขับเคลื่อน พุทธจริต ควรส่งเสริมสามเณรให้มุ่งเน้นด้านคันถธุระอย่างเต็มที่ เหมาะแก่งานคณะสงฆ์ด้านการศึกษา เนื่องจากเด็กมีบุคลิกที่ชอบความท้าทายและมีความต้องการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

ความรู้จากการศึกษา

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการคิดเชิงบวกสำหรับสามเณรวัดเขาบุญมีตารามตามหลักจริต 6 คือ การบูรณาการจากแนวคิดทั้ง 2 อย่าง ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับหมวก 6 ใบ ของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน และ 2) แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริต 6 เพื่อพัฒนาแนวคิดเชิงบวกของเด็ก (สามเณร) แสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการคิดเชิงบวกสำหรับสามเณรวัดเขาบุญมิตารารามตามหลักจริต 6

บทสรุป

แนวทางการพัฒนาการคิดเชิงบวกสำหรับสามเณรวัดเขาบุญมิตาราราม ตามหลักจริต 6 เป็นการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ หลักการคิดเชิงบวก กระบวนการในการคิดและผลที่เกิดจากการ คิดของบุคคลอันเกิดจากการมีรูปแบบการรับรู้และการรู้คิดไปในทิศทางที่ดีเชื่อในความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ บนพื้นฐานความเป็นจริง หลักการพัฒนาความคิดของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ประกอบด้วย การมุ่งเน้นแสวงหาข้อเท็จจริง ข้อมูลเบื้องต้น และไม่ต้องการความคิดเห็น ตัวแทนของข้อเท็จจริง การมุ่งเน้นความรู้สึก ไม่ต้องมีเหตุผลรองรับ พูดตรงไปตรงมา ตัวแทนของอารมณ์และความรู้สึก การมุ่งเน้นการแสวงหาจุดด้อย ข้อเสีย หรือปัญหาอุปสรรค แบบต้องมีเหตุผลประกอบ จินตนาการข้อบกพร่อง ตัวแทนของความระมัดระวัง การมุ่งเน้นการเห็นข้อบกพร่อง สิ่งที่เป็นประโยชน์และข้อมูลเชิงบวก ตัวแทนของการแสวงหาทางเลือก การมุ่งเน้นแสวงหาความคิดใหม่ๆ ความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ตัวแทนของความริเริ่มสร้างสรรค์ และการมุ่งเน้นความคิดรวบยอด จนเกิดความชัดเจน เพื่อยุติความขัดแย้ง ตัวแทนของการควบคุมความคิดทั้งหมด และหลักจริต 6 ได้แก่ ราคะจริต โทสะจริต โมหะจริต สัทธาจริต และพุทธิจริต เพื่อใช้ในการส่งเสริมการคิดและการสอนที่ดีขึ้น จึงได้มาซึ่งกระบวนการส่งเสริมตามบุคลิกภาพของบุคคล คือ ราคะจริต ควรมุ่งพัฒนาความรู้สึกในการเรียนรู้ ไม่ชอบอะไรที่ต้องบังคับ โทสะจริต ควรมุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ แปลกใหม่ โมหะจริต ควรมุ่งพัฒนาความชัดเจนในเป้าหมาย วิตะกัจจริต ควรมุ่งพัฒนาความคิดเชิงบวก สัทธาจริต ควรมุ่งพัฒนาความคิดที่รอบคอบระมัดระวัง และพุทธิจริต ควรมุ่งพัฒนาการบริหารความคิดแบบเป็นระบบ ดังนั้น เมื่อผู้สอนได้ส่งเสริมผู้เรียนให้เหมาะสมตามบุคลิกภาพส่วนบุคคลแล้ว จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2546). การใช้การคิดแบบหมวกหกใบในการสอนเด็กปฐมวัย. *การศึกษาปฐมวัย*. 7(3). 14-22.
- ธรรมปราโมทย์. (2556). *ตามรอยพระโพธิสัตว์*. นครปฐม: ศาลาพิมพ์การ.
- นิภา แก้วศรีงาม. (2547). ความคิดเชิงบวก (Positive Thinking) ฟังคิดว่าทุกปัญหามีทางออกไม่ใช่ทุกทางออกเป็นปัญหา. *วารสารวงการครู*. 1(12). 76-78.
- ประกายดาว บุญมี. (2552). ผลของโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ต่อความคิดเชิงบวกของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน. สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- ปัญจนาวุ วรรณชัย. (2565). การคิดเชิงบวก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*. 16(2). 190-223.
- พงศ์เพชร นิลจินดา. (2550). *คิดบวก พูดบวก ทำบวก เสียแต่วันนี้*. กรุงเทพมหานคร: ต้นไม้.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *คำวัด 1: พจนานุกรมเพื่อการเรียนรู้พุทธศาสนาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภูริช หนตวิโส และคณะ. (2561). จริต 6 ทฤษฎีการประสานงานของพระพุทธเจ้า. *วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 6(1). 29-44.
- ไพเพอร์, เวร่า. (2548). *การคิดแง่บวก*. (นุชจรีย์ ชลคุป, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: บลิส.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรวดี ทรงเที่ยง. (2550). การคิดเชิงบวก. *วารสารดวงแก้ว*. 12(1). 69-76.
- วันเพ็ญ บุญประกอบ. (2544). การเลี้ยงดูลูกกับสุขภาพจิต. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*. 46(1). 55-68.
- สุธาสนี นาคสินธุ์. (2562). การวิเคราะห์องค์ประกอบของการคิดเชิงบวก ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร.
- อนุสร จันทพันธ์ และบุญชัย โกศลธนากุล. (2546). *จริต 6: ศาสตร์ในการอ่านใจคน*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อ้อม ประนอม. (2548). *พลังคำสู่พลังใจ*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์คำ.
- Baughman, John Lee. (1974). *Beyond Positive Thinking: The Greatest Secret Ever Told*. New York: Harper & Row.
- English, Martin. (1992). *How to Feel Great About Yourself and Your Life: A Step by Step Guide to Positive Thinking*. New York: AMACOM.